

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASPREKEN VARTEIG SOKN

”Vendepunktets sted”

Varteig kirke // 3.november 2019 // Allehelgensdag

Jes 60,18-33 // Hebr 11,11-16; 39-40 // Luk 6,20-23

Det er ikke mange ganger vi leser i Bibelen om mennesker som ler. Sara, Abrahams kone, er en av dem. Hun lo en oppgitt latter da hun hørte at de tre gjestene hun hadde laget mat til, ville komme igjen når Sara hadde fått en sønn. Hun lo fordi hun var alt for gammel til å få barn. Naturens orden hadde utelukket Sara fra deltagelse i løftet om en lysende framtid som grunnlegger av en stor og velstående slekt. Vi kan høre sorgen over en tappt fremtid i Saras latter der i teltåpningen. Hun hadde fulgt Abraham da han brøt opp fra et trygt liv, reddet livet hans i Egypt ved å bli faraos elskerinne og hadde måttet akseptere ydmykelsen ved at hennes personlige slave, Hagar, fødte Abrahams sønn, Ismael, og hun ble ekskludert fra den lovede framtid og rolle som stammor. Men gjestene lovet henne: Ikke noe er umulig for Gud.

I denne helgen er det mange, veldig mange, lys på kirkegårdene over hele landet. Hvert lys uttrykker en egen livsfortelling. I hver fortelling er det en stor mengde av tårer, som oftest grått i smerte, savn og sorg over en tappt fremtid for den døde og en selv. Men noen tårer er også grått i lettelse. Mange kirker har utvidet åpning og inviterer menneske til å tenne lys i det store kirkerommet, det rommet som gir plass til alt og alle, og sted til å sitte ned i ro med sine fortellinger og minner. «Resten er taushet» var Finn Carlings beskrivelse av dødens virkelighet for de etterlatte. For meg har det vært en svært presis beskrivelse av det jeg har kjent når et menneske som sto meg når, døde.

Dette er en helg også vår egen framtid kommer mot oss. Vi minnes fortidens døde og påminnes om vår egen fremtidige død. Vi er enestående, vi mennesker, gjennom at vi vet at vi må og skal dø og er i stand til å sette ord på den fremtidige realiteten. Døden er ingen taus kunnskap for oss slik den er for dyr og andre levende skapninger. Dødsdyggens dal er en uavvendelig del av det landskapet livene våre utfolder seg i. Det gjør helger som denne svært viktige for helsen vår. Vi vet jo at sorg og smerte vi flykter fra legger seg som tunge byrder og kan knuge oss ned. Vi vet også at det uavvendelige vi aldri forholder oss til kan gnage livsglede ut av oss. Denne helgen gir vi dødens virkelighet plass og vi tenner lys for å tørre å minnes og påminnes dødens virkelighet.

Når vi samles i kirken i dag er vi tilstede i et rom som bærer fortellingen om det store vendepunktet som gjør at resten ikke er taushet. Fra fremtiden kommer ikke bare dødens taushet, men livets fortsettelse. Det naturen ikke er i stand til, er allikevel mulig for Gud.

En av de første som opplevde dette var nettopp Sara. Løftet om en framtid som trosset naturens orden, ble oppfylt. Hun fødte Abrahams sønn Isak. Men Sara fikk bare Isak og ble stammor til et lite folk. Abraham ble derimot stamfar til mange folkeslag. Med sin andre kone Keturah fikk han seks sønner. Ismael, Abrahams sønn med slavekvinnen Hagar, fikk 12 sønner som alle ble ledere for ulike folkeslag. De to gamle fikk ikke oppleve den lovede fremtiden utfolde seg, verken Sara og det lille folket, eller Abraham og de mange folkene. Men de valgte å stole på at det lille de fikk se, bar bud om den storslåtte fremtiden. Derfor fikk Saras latter en ny klang og blir et forbilde for oss alle:

«Gud har fått meg til å le. Og alle som hører dette, kommer til å le med meg».

Det er denne vendingen Jesus gjør nåtidig når han sier «Salige er dere som nå gråter, dere skal le og hoppe av fryd!»

Sorgen over tapte muligheter var en dominerende livsfølelse hos det store flertallet i datidens Israel. De var oppvokst med de profetiske løftene vi hørte Jesaja hadde proklamert: «Ingen skal høre mer om vold i landet, om herjinger og ødeleggelse ... sørgedagene dine er til ende». Disse ordene sto i skarp kontrast til den fattigdom, sult og forfølgelse befolkningen opplevde hver dag. Bedre ble det slett ikke av at folkets religiøse ledere også i Israel betraktet rikdom, god helse og maktposisjoner som tegn på Guds velvilje. Sykdom, fattigdom, sult og nød var derimot tegn på Guds straff. Mennesker som kjempet mot fattigdom og nød fikk nye byrder lagt på seg av de vellykkede. Av de religiøst vellykkede og velartikulerte ble de fortalt at deres fremtid ikke hadde nye muligheter. Deres utstøtelse fra menneskelige fellesskap her og nå ville fortsette i all evighet fordi Gud allerede nå hadde tatt avstand fra dem.

I dagens Sarpsborg forteller levekårsundersøkelsene at mer enn hver fjerde sarping mellom 20 og 66 år lever i samfunnsmessig utenforskap, det vil si uten arbeid, utdanning eller egen inntekt. Folkehelseutfordringene er store og nesten 20% av ungdommene har depressive symptomer. Gapet mellom dem som strever og de som lykkes øker, og forsterker opplevelsen av utenforskap. I prestasjonssamfunnets kjølvann er det mange som gråter seg i søvn over en tapt fremtid. Sorgen har mange ulike fortellinger.

Den sosiale stigmatiseringen er begrenset, men må ikke undervurderes i vår tid heller. Heldigvis er det stor vilje blant de politiske partiene å fremme inkluderende lokalsamfunn der alle kan være med og skape Sarpsborg sammen. Men reklamen, realityshowene og underholdningskonkurransene der kampen om fremgang på bekostning av andre i mer eller mindre brutalisert form, virker med kraft i motsatt retning.

Jesus vender om på samtidens sosiale verdensbilde og også på vårt. Han viser i ord og handling hva morens lovsang betyr:

«Han spredte dem som bar hovmodstanker i hjertet. Han støtte herskere ned fra tronen og løftet opp de lave. Han mettet de sultne med gode gaver, men sendte de rike tomhendte fra seg».

Jesus erklærer de utstøtte som salige og åpner himlenes virkelighet, Guds evige virkelighet, opp for dem.

Utfordringen for dem som hørte Jesus den gangen var å ha tillit til at dette faktisk var mulig. Ikke bare opphevet Jesus det som helt opp til vår tid har vært rådene: Forskjellen mellom rik og fattig er skapelsens og naturens orden og tegn på graden av Guds velsignelse. I tillegg hevdet Jesus at han kjempet for at alle mennesker skulle få del i hans seier over dødens uavvendelighet. Døden er ikke slutt punktet. Bak dødens mur og stengte port finnes en fremtid der den fattige får leve i Guds favn, den sultne skal mettes og frigjøres fra angsten for hunger, de som gråter skal le og utstøtte og forfulgte skal få oppleve trygghet og glede. Jesus vender om på menneskenes og naturens orden og gir oss frelsens sted.

Det er ikke en mindre utfordring for oss å stole på at Gud vil oppfylle de løftene Jesus ga, løfter som ble synliggjort i tegn og fortellinger om himmelen. Også vi inviteres til å stole på og ha tillit til at Jesus har vendt dødens mur til frelsens mur, slik Jesajas visjon sier. Også vi er gitt tegn som peker mot en ny fremtid. Men vi opplever ikke dens realisering.

Tegnene vi er gitt er i skaperverkets storslåtthet og i sakramentenes nærværende mysterium. Dåpens vann og nattverdens gjestebud er tegnene vi er gitt som minner oss om at Jesus har gjort død til liv for oss og tar oss inn i sin fremtid bortenfor dødens grense. De tegnene er tilgjengelig for alle uavhengig av sosial posisjon, de gir samme gave til alle, og gjenreiser alles verdighet.

Det er disse tegnene som er dette og alle kirkeroms sentrum. Salighetens tegn er gitt oss i et rom med god plass, vide porter og høye dører som taler til alle sanser, tilpasset den enkeltes kapasitet. Her finnes det ikke utenforskap og alle kan delta, hver på sin måte. Disse rommene er ment å være salighetens forgård der tårer kan gråtes og bli tørret. Her kan salighetens glede skimtes for de sørgende, om ikke mer enn i et taust og blafrende lys som sammen med de andre lysene i globen lyser opp mørket i dødsbyggens dal.

I dette rommet kan vi erfare vendepunktet der vår sorgtunge og sarkastiske latter en dag kan bli til Saras lovsyngende gledeslatter. Da blir kirkens porter inngangen til lovsangen som gir oss lys i dødsbyggens dal og inn i Guds salighet, slik Jesaja fortalte fra Guds fremtid.

Slik er dette rommets virkelighet. Vi må alle be om at denne Guds vilje for dette rommet må skje for mennesker, slik at gråt i glimt kan bli avløst av lovsangens glede og latter.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige ånd som var og er og blir en sann Gud fra evighet til evighet. Amen